

La societat (I)

Els valors que conformen la societat

Benet XVI, en la seva darrera encíclica social, *Caritas in veritate*, afirmà que rere tota la problemàtica social que ens envolta –la qüestió social– s’hi juga radicalment una *qüestió antropològica*, és a dir, una recta comprensió de la persona humana i de la societat.

Ja ho deia Aristòtil, que l’home és un ésser social, i ho és constitutivament. La seva natura respon a les pròpies necessitats sobre la base d’una *subjectivitat relacional*, és a dir, la persona només és ella mateixa i es pot realitzar en plenitud en l’obertura als altres, en ser *per a i amb* els altres, tot col·laborant amb els seus semblants i entrant en comunió amb ells. Cal, doncs, afirmar amb força –davant de certes ideologies– que la vida social no és extrínseca a l’home: aquest no pot créixer ni realitzar la seva vocació si no és en relació amb els altres.

El Compendi de Doctrina social de l’Església defineix la societat com «un conjunt de persones vinculades de forma orgànica per un principi d’unitat que supera cadascuna d’elles. Assemblea alhora visible i espiritual, una societat perdura en el temps: és hereva del passat i prepara l’avenir.» Gairebé totes les definicions de societat humana fan referència a uns valors comuns que són font d’unitat.

Tanmateix el fet de conviure junts –viure *amb* els altres– no garanteix automàticament la comunió de persones, com a fruit del do de si mateix –viure *per als* altres. L’egoisme i la supèrbia, que són els gèrmens més destructius de la convivència humana, en no necessitar de l’altre o sotmetre’l als propis interessos, tot ho fan malbé, en paraules de Mare Teresa. La humilitat que, en expressió de sant Agustí, és la «casa de la caritat», que acull l’altre com a do i duu al servei de si mateix que cerca el bé de l’altre i se’n sap necessitat és el veritable fonament de la vida social.

En parlar de la sociabilitat humana, cal adonar-nos que aquesta assumeix múltiples expressions, des de la família, les comunitats cultural, civil i religiosa, que responen de manera més immediata a la naturalesa íntima de l’home i s’anomenen societats *naturals*, fins aquelles que procedeixen més aviat de la lliure voluntat, com ara associacions i institucions econòmiques, culturals, socials, esportives, recreatives, professionals, polítiques, etc. Aquesta “socialització”, expressió de la natura social de la persona, permet d’assolir objectius que superen les capacitats individuals, bo i desenvolupant els dots de la persona, en particular, l’esperit d’iniciativa i el sentit de responsabilitat.

Joan XXIII, en l’encíclica *Pacem in terris*, sintetitzà quatre valors que han de conformar la convivència humana: la veritat, la justícia, l’amor i la llibertat. Tot glossant la cita del Papa, cal dir que «la convivència entre els homes és, doncs, ordenada, fecunda i pròpia de la seva dignitat, si es fonamenta en la *veritat* [...]. Això demana que *els drets recíprocs i els deures corresponents siguin reconeguts*.» De fet, com més s’esforcen les persones i els grups socials a resoldre els problemes socials segons la veritat, més s’allunyen de l’arbitrarietat i es conformen a les exigències objectives de la moralitat.

«És, a més –prosegueix el Pontífex–, una convivència que es realitza segons *justícia* o en el *respecte efectiu d’aquells drets* i en el *compliment lleial dels deures* respectius.» La justícia consisteix en la voluntat constant i ferma de donar al proïsme el que se’l deu. Des del punt de vista subjectiu, la justícia es tradueix en el comportament determinat per la voluntat de reconèixer l’altre com a persona, mentre que, des del punt de vista objectiu, constitueix el criteri determinant de la moralitat en l’àmbit intersubjectiu i social. Cal

recordar, com ha fet ben sovint Benet XVI, que la justícia no és una simple convenció humana, perquè el que és *just* no ve determinat originàriament per la llei, sinó per la identitat profunda de l'ésser humà.

Tanmateix, per si sola, la justícia no basta, i fins i tot es pot arribar a negar a si mateixa, si no s'obre a aquella força més profunda que és l'amor. Aquest és, doncs, el tercer valor que esmenta Joan XXIII: la convivència «és vivificada i integrada per un *amor* tal, que fa *sentir com a pròpies les necessitats i les exigències d'altri, fa els altres participants en els propis béns* i procura de fer sempre més vívida la comunió en el món dels valors espirituals.» No hi ha pau sense justícia, però no hi ha justícia sense l'amor. La caritat ha de ser reconsiderada en el seu autèntic valor de criteri suprem i universal de tota l'ètica social. L'amor, i només l'amor (també aquell amor benigne que anomenem "misericòrdia") –digué Joan Pau II–, és capaç de restituir l'home a si mateix.

L'últim valor a què fa referència el Papa és la llibertat: la convivència «és realitzada en la *llibertat* d'una manera adient a la dignitat d'éssers portats per la seva mateixa naturalesa racional a *assumir la responsabilitat del propi obrar.*» El valor de la llibertat, com a expressió de la singularitat de la persona humana –llegim en el Compendi de Doctrina social–, és respectat quan a cada un dels membres de la societat li és admès de realitzar la seva vocació personal; de cercar la veritat i de professar les pròpies idees religioses, culturals i polítiques; d'expressar les seves opinions; de decidir el seu estat de vida i, en la mesura que sigui possible, el seu treball; d'assumir iniciatives de caràcter econòmic, social i polític. Això s'ha de produir dins un sòlid context jurídic, dins els límits del bé comú i de l'ordre públic i, en tot cas, sobre la base de la responsabilitat.

Aquesta comprensió de la convivència social és –digué Joan XXIII– un *fet espiritual*. La pràctica d'aquests valors –sentencia el Compendi de Doctrina social– són un camí segur i necessari per assolir el perfeccionament personal i una convivència social més humana; constitueixen la referència imprescindible per als responsables de la cosa pública, cridats a realitzar les reformes substancials de les estructures econòmiques, polítiques, culturals i tecnològiques i els canvis necessaris en les institucions. Només fressant aquest camí farem realitat la civilització de l'amor, una societat digna de la persona.